

Nikola Čolak. Regesti marittimi croati. Settecento. I Parte. Navigazione nell'Adriatico. Hrvatski pomorski regesti. Centro di studi storici Croati Venezia. Fonti. Vol I. Fonti documentarie Vol. I. Središnjica za proučavanje hrvatske povijesti Venecije. Vrela. Svez. I. I Dokumentarna vrela. Svez. I. (XII) + 647.

U izdanju Središnjice za proučavanje hrvatske povijesti u Veneciji (sa sjedištem u Padovi, Via C. Piccio 52) objavljeni su pomorski regesti o plovidbi na Jadranu. Knjigu je priredio (i vjerojatno je sam i pokrenuo osnivanje spomenute Središnjice za hrvatsku povijest) dr. Nikola Čolak, bivši arhivist Povijesnog arhiva u Zadru i kasnije djelatnik u Institutu JAZU (HAZU) u Zadru, koji je iz političkih razloga bio prisiljen emigrirati iz Hrvatske i još danas živi i kao znanstvenik djeluje u Padovi. Regesti su pisani na talijanskom jeziku, dok je kratki uvod i pogovor napisan dvojezično, hrvatski i talijanski.

Kao cilj objavljivanja ove knjige (a i šireg projekta koji je započeo izdavanjem ove serije) N. Čolak je postavio zadaću istražiti tisućljetnu funkciju Hrvatske na Jadranu. Započeo je istraživanjem XVIII. st. za koje su prema autoru »sačuvani potpuniji izvori« koji omogućuju temeljito istraživanje »afirmacije Hrvatske na Jadranu«. Budući da je u to vrijeme Hrvatska razdijeljena i bila je dijelom pod Habzburgovcima a dijelom pod Mletačkom republikom, ili je sačuvala dio svoje samobitnosti u Dubrovačkoj republici, autor istražuje trgovinsko pomorstvo Hrvata koji plove »pod tri zastave: carskom, Republike sv. Marka, Republike sv. Vlaha i dijelom Turske«. Istraživanje izvora za povijest hrvatskog pomorstva u Državnom arhivu u Veneciji i Državnom arhivu u Fano (iz kojih arhiva su i sastavljeni regesti) imali su poslužiti, kako sam autor ističe u pogovoru, izradi »sinteze povijesti Hrvata na Balkanu s gledišta njihova života na Jadranu«.

Na početku knjige je popis vrela za koja je N. Čolak izradio regesta. Prema redoslijedu iskazanih fondova (a unutar njih kutija – busta) nižu se i regesta od broja 1 do 4890. Obradeni su uglavnom fondovi Državnog arhiva u Veneciji (Cinque Savi alla Mercanzia, Giudici al Forestier, Provveditori alla Sanita), a manjim dijelom građa iz Državnog arhiva u Fano (fond Archivio Comunale). Iz toga arhiva doneseno je samo 18 regesta s opširnim izvodima izvornih isprava (str. 450–457).

Obradeno je ukupno 59 kutija (busta) građe i četiri knjige.

Regesta su najviše izrađena za fond Cinque Savi alla Mercanzia (serije: Levante, Levante e Ponente, Consolato Veneto d'Ancona, Scritture dei Capi di Piazza, Manifesti di esportazioni, Diversorum, Naufragi, Consoli dei mercanti, Manifesti rilasciati ai parcenevoli e capitani, Lettere dei Consoli, Lettere dei Consoli di Durazzo, Navi recuperate a Durazzo, Lettere dei Consoli di Scutari, Lettere da Scutari, Lettere del priore del Lazzaretto di Spalato, Nuova serie: Naufragi, Navi estgere, Cotoni d'Allesandria e Durazzo, Dragomani, Dogana da Mar).

Iz fonda Provveditori alla Sanita obrađene su samo 3 kutije iz serije Lettere ai Provveditori i jedna kutija Lettere ai Consoli.

U predgovoru nisu naznačeni kriteriji po kojima je obavljen izbor građe, ali očito su donesena sva regesta za dokumente za povijest hrvatskoga pomorstva, u koje je dakako uključeno i pomorstvo Boke kotorske. Po obujmu najveći dio regesta je iz fonda Cinque Savi alla Mercanzia, serija Lettere dei Consoli di Durazzo (str. 83–279). N. Čolak različito obrađuje pojedine dokumente. Ponekad navodi samo kratki sadržaj, dok u nekim slučajevima donosi i opširni prikaz ili izvode iz dokumenata. U svim slučajevima nastoji dati punu obavijest o bitnom sadržaju (o vlasnicima i zapovjednicima brodova, o teretu, lukama odredišta, o vrstama brodova, organizaciji plovidbe i sl.), pa ovi regesti mogu poslužiti i kao svojevrсни izvor za obradu pomorstva na Jadranu u XVIII. st. U pogovoru N. Čolak je sintetizirao podatke o pomorstvu, uključujući i nacionalnu strukturu pojedinih brodovlasnika i zapovjednika od Istre do Boke kotorske. Samo kao primjer iznosimo podatak na koji ukazuje N. Čolak da je u Boki kotorskoj »registrirano ukupno 261 loza Hrvata s 822 kapetana i parona, 13 rodova Talijana s 26 brodovlasnika i kapetana, 20 rodova Crnogoraca i Srba s 35 moreplovaca, 1 rod makedonski s 1 pomorcem i 5 loza Albanaca s 11 moreplovaca. U svemu 300 rodova s učešćem od 895 kapetana i parona«. Iz analize koju je proveo N. Čolak, od ukupno 1475 »parona i kapetana« na cijelom području od Istre do Albanije, koji su evidentirani u građi koju je obradio, ukupno je 1212 Hrvata (str. 645).

Kako je arhivska građa obrađena prema fondovima i serijama, regesta nisu sređena kronološkim redom. Zbog toga je na kraju knjige (str. 461–561) izrađen kronološki poredak koji obuhvaća sve dokumente (od 9. srpnja 1697. do 30. lipnja 1797). Tom popisu dodano je kazalo imena (str. 507–573), kazalo mjesta (str. 575–597) i predmetno kazalo (str. 599–629) s osnovnim natuknicama o vrstama trgovačke robe i tipovima brodova. Sav taj obavijesni »aparatus« omogućuje istraživaču cjelovit uvid u sadržaj dokumenata koji su obrađeni u ovoj knjizi i lagan pristup izvornoj građi za obradu nadasve značajne hrvatske pomorske djelatnosti u XVIII. st.

U predgovoru i pogovoru knjige N. Čolak daje osnovne odrednice hrvatske povijesti očito s namjerom da talijanskim i drugim stranim istraživačima pruži najbitnije obavijesti o političkom i državnoopravnom položaju Hrvatske od najstarijih vremena. Šteta je što se nije barem ukratko osvrnuo i upozorio na druge fondove iz Državnog arhiva u Veneciji koji također sadrže veoma vrijednu građu za povijest pomorstva. Među ostalim, s tog gledišta je značajna i građa fonda Provveditori al sal, da spomenemo samo jedan od takvih fondova.

Josip Kolanović